

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

<i>Кузнецова Людмила Валентинівна</i> ІСТОРИЗМ ЯК ПРИНЦИП ДОСЛІДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА	455
<i>Мишак Дмитро Едуардович</i> УЧАСТЬ ЗАХИСНИКА НА ЗАВЕРШАЛЬНИХ ЕТАПАХ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ	458
<i>Пришєдько Олександр Леонідович</i> ПОДАТКОВИЙ КОМПРОМІС ЯК ПІДСТАВА ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	460
<i>Ренкас Анастасія Анатоліївна</i> СПЕЦИФІКА ВИЗНАЧЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО СТАТУСУ ПІДОЗРЮВАНОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	461
<i>Філімонов Микита Володимирович</i> ДОПУСТИМІСТЬ ДОКАЗІВ, ОТРИМАНИХ ІЗ ВЕБ-САЙТІВ ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ: ПРОБЛЕМИ ДОКТРИНИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ	463
<i>Якових Євген Володимирович</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ПЕРЕДАЧУ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ НА ВІДПОВІДАЛЬНЕ ЗБЕРІГАННЯ ВЛАСНИКУ Д КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	465

СЕКЦІЯ 11. КРИМІНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

<i>Др'юмін Віктор Миколайович</i> ПОЛЕМОЛОГІЯ ТА ВІЙНА: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ РАКУРС	468
<i>Мандриченко Жанна Василівна</i> ДО ПИТАННЯ ЩОДО УМОВ БУДІВЕЛЬНОЇ АМНІСТІЇ В УКРАЇНІ	471
<i>Melnychuk Tetiana Volodymyrivna</i> ORGANISED CRIME IN POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE: MAPPING THE RISKS	473
<i>Федчун Наталія Олександрівна</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ВИВЧЕННЯ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ	475
<i>Цитряк Віктор Ярославович</i> КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЕРШИХ ПЕНІТЕНЦІАРНИХ УСТАНОВ ТА СИСТЕМ	477
<i>Альбеценко Олексій Станіславович</i> СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИВАТНИХ ВІЙСЬКОВИХ КОМПАНІЙ	480

СЕКЦІЯ 12. КРИМІНАЛІСТИКА, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА, ПСИХОЛОГІЯ ТА МЕДИЦИНА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СУДОЧИНСТВА

<i>Аркуша Лариса Ігорівна, Д'ячкова Марія Олегівна</i> РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ	482
<i>Тіщенко Валерій Володимирович</i> ВОЄННА КРИМІНАЛІСТИКА: ПОНЯТТЯ, ПРИЗНАЧЕННЯ І ЗМІСТ	484
<i>Загородній Віктор Євстафійович, Чумак Сергій Прокопійович</i> ВИКОРИСТАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНИХ МЕТОДІВ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ	486
<i>Ващук Олеся Петрівна</i> ЩОДО МОБІЛЬНОГО ДОДАТКУ СЛІДЧОГО	489
<i>Подобний Олександр Олександрович</i> УТОЧНЕННЯ ТИПОЛОГІЇ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ	491
<i>Самойленко Олена Анатоліївна</i> ЩОДО ТАКТИКИ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ЯК СТРУКТУРНОГО ЕЛЕМЕНТУ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	494
<i>Цехан Дмитро Миколайович</i> КРИМІНАЛЬНА КАР'ЄРА: ОКРЕМІ МОДЕЛІ ПОБУДОВИ	495
<i>Каркоцький Іван Олексійович</i> ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОПИТУ ЕКСПЕРТА ПІД ЧАС СУДОВОГО СЛІДСТВА	498
<i>Серафимов Олександр Миколайович</i> ЩОДО ДЕЯКИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗУМІННЯ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ, ЯКІ ДІЮТЬ НА ТЕРИТОРІЇ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ	500
<i>Белік Лариса Степанівна</i> ЩОДО КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗКРИТТЯ КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	502

7. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30.06.1993 р. № 3341-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text>

8. Тіщенко В. В. Злочинна діяльність як об'єкт криміналістики. *Актуальні проблеми держави та права*. 2006. Вип. 27. С.139–145.

9. Тіщенко В. В., Ващук О. П., Гресь Ю. О., Колодіна А. С. Методика і тактика розслідування злочинів : навч.-метод. посіб. 4-те вид., допов. й уточ. Одеса : Юрид. літ., 2019. 108 с.

10. Чаплинський К. О., Мінка П. Я. Розслідування злочинів, вчинених злочинними угрупованнями : навч. посіб. / Дніпропетр. гуманіт. унт. Дніпро, 2009. 225 с.

Ключові слова: організована злочинність, злочинне угруповання, бойові дії, досудове розслідування, кримінальне провадження, злочинна діяльність.

Keywords: organized crime, criminal group, combat operations, pretrial investigation, criminal proceedings, criminal activity.

Белік Лариса Степанівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент, кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової діяльності,
кандидат юридичних наук, доцент*

ЩОДО КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗКРИТТЯ КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Кримінальне законодавство України визначає широкий спектр злочинів, зокрема тих, що спрямовані на вчинення або спробу вчинення корупційних діянь. Однією з основних форм корупційних дій є введення в оману за допомогою неправдивої інформації. Відповідно до примітки до статті 45 Кримінального кодексу України (далі – *КК України*), *корупційні кримінальні правопорушення включають в себе порушення, передбачені відповідними статтями: 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також кримінальні правопорушення, передбачені статтями 210, 354, 364, 364¹, 365², 368—369² цього Кодексу*. [1]

У зв'язку з особливостями кримінальних порушень, які описані у статті 45 КК України, виникають певні труднощі під час їх розслідування та виявлення у практиці слідства та оперативно-розшукової діяльності. Аналіз проваджень за згаданими статтями свідчить про те, що злочинці, маючи на увазі уникнення відповідальності, намагаються подати неправдиву інформацію щодо своїх корупційних дій.

Така маніпуляція інформацією має важливе значення, оскільки вона вводить в оману службових осіб, які займаються оперативно-розшуковою роботою. Кримінальна дезінформація є інструментом злочинної мети, який злочинці активно використовують для того, щоб вчинити та приховати корупційні дії. У контексті цього виду діяльності, важливо розрізняти кримінальну дезінформацію від криміналістичної (оперативно-розшукової або слідчої) дезінформації, яка є законною та ефективною складовою роботи правоохоронців.

Суб'єкти корупційних кримінальних правопорушень, переважно особи з високою освітою та значним досвідом у відповідній сфері, впевнено використовують як традиційні, так і новітні технології кримінальної дезінформації. У світлі цього співробітники оперативно-розшукових і слідчих підрозділів постійно моніторять оновлення в цьому напрямі. Цей процес відбувається через застосування криміналістичної дезінформації, яку зазначені співробітники використовують для виявлення та розкриття зазначеної категорії злочинів.

Криміналістична дезінформація використовується як тактично-криміналістичний засіб, спрямований на введення підозрюваного, у скоєнні корупційного правопорушення, у помил-

ковий стан стосовно справжніх подій. Це спонукає його до активних дій, що відображають його справжнє ставлення до ситуації, що одночасно фіксується та документується. Оскільки криміналістичну дезінформацію розробляють та використовують співробітники оперативно-розшукових і слідчих підрозділів, вона виступає як самостійний прийом оперативно-розшукової (слідчої) діяльності або як елемент конкретного методу розслідування та доказування, а також як тактична операція чи складова частина оперативної комбінації.

При вивченні матеріалів кримінальних проваджень, пов'язаних із корупційними правопорушеннями, виявлено, що найчастіше криміналістичну дезінформацію застосовують у формі тактичної операції, відомої як «інсценування». У контексті криміналістичної дезінформації, інсценування виступає як протилежність кримінальній дезінформації – тобто кримінальному інсценуванню, що здійснюється злочинцями, щоб уникнути виявлення та розкриття своїх корупційних діянь і, відповідно, уникнути кримінального покарання. Це проводиться шляхом введення співробітників слідчих та оперативно-розшукових підрозділів, суддів та експертів в оману для приховування корупційних діянь та уникнення відповідальності перед законом.

Відокремимо критерії, що вказують на втілення криміналістичної дезінформації у процесі виявлення та розкриття корупційних кримінальних правопорушень:

- Імітаційна складова, що полягає в відтворенні вербальної або невербальної поведінки корупціонера, спрямована на введення його в оману.
- Здатність розробленої криміналістичної дезінформації впливати на психологічний стан злочинця-корупціонера та викликати у нього помилкові уявлення про реальний хід подій.
- Наявність імітаційних елементів у процесі виконання певних дій, таких як документи оперативного прикриття або засоби маскування зовнішності.
- Використання специфічних атрибутів або реквізитів у різних типових або нетипових сценаріях, що відображаються в конкретних ситуаціях.

Одночасно, принципи ефективної реалізації криміналістичної дезінформації вимагають дотримання певних вимог:

- Пряме спрямування на вирішення завдань, пов'язаних із виявленням та розкриттям корупційних кримінальних правопорушень.
- Обґрунтованість, своєчасність та ефективність виконання задач.
- Гнучкість, яка враховує зв'язок із загальною стратегією.
- Відповідність задуму та плану, а також належне забезпечення кадрами, фінансами та матеріально-технічними ресурсами.
- Ситуативна обґрунтованість, що враховує особливості особистості корупціонера.
- Творчий підхід під час аналізу та оцінки ситуації, з урахуванням можливих змін та наслідків.
- Максимальна маскувальність для уникнення виявлення дезінформації або її джерел.

Враховуючи означене важливо підкреслити наступні моменти:

1) Результати використання криміналістичної дезінформації в якості тактико-криміналістичного інструменту повинні бути чітко зафіксовані відповідними особами оперативно-розшукових і слідчих підрозділів, що ведуть справи за корупційними правопорушеннями. Це забезпечує ефективне використання дезінформації та дозволяє точно відстежувати її вплив на подальші дії.

2) Характеристика криміналістичної дезінформації вказує на її обмежений характер та часову обмеженість. Тому важливо вчасно документувати отримані результати для успішного завершення процесу реалізації дезінформації.

3) Криміналістичну дезінформацію як тактико-криміналістичний інструмент використовують лише у випадках, коли інші методи не є ефективними для вирішення проблемної ситуації. Вона застосовується в рамках оперативно-розшукових або слідчих заходів з метою виявлення та розкриття корупційних кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України : Закон України у ред. від 11.08.2023 р. № 3233-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
3. Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: інструкція від 16.11.2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>

Ключові слова: корупційні кримінальні правопорушення, криміналістична дезінформація, кримінальна дезінформація, слідча та оперативно-розшукова діяльність, виявлення та розкриття злочинів.

Keywords: corruption criminal offences, criminalistics disinformation, criminal disinformation, investigative and operational search activities, detection and solving crimes.

Гресь Юлія Олегівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової діяльності,
кандидат юридичних наук, доцент*

РЕФЛЕКСИВНЕ МИСЛЕННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ СЛІДЧОГО

Діяльність з розслідування кримінальних правопорушень передбачає постійну комунікацію між слідчим та учасниками розслідування, які тим або іншим чином причетні до злочинної події. Слідчий постійно прямо чи опосередковано вимушений взаємодіяти зі злочинцем, потерпілою особою, свідками, оперативними співробітниками, спеціалістами та експертами, прокурором, слідчим суддею. Результативність проведеного ним розслідування багато в чому залежить від його уміння поринути у сутність злочинної події та проникнути у свідомість осіб, які володіють інформацією, що її стосується. Для цього він користується власним практичним досвідом, здобутою освітою, напрацьованими практичними навичками та комплексом розроблених криміналістикою прийомів, засобів та методів здійснення розслідування у цілому та проведення окремих слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та їх комплексів.

Одним із важливих методів, що може та мусить використовувати у своїй діяльності слідчий, є метод рефлексії. У практиці слідчої діяльності має місце соціально-психологічна рефлексія, яка розглядається як процес розуміння іншого шляхом міркування замість нього [1, с. 428]. Тобто у ході здійснення розслідування слідчий час від часу з тих або інших причин повинен ставити себе на місце різних учасників кримінального провадження. Застосування методу рефлексії у слідчій діяльності пов'язане із необхідністю:

- кращого розуміння слідчим сутності злочинної події;
- проникнення у свідомість злочинця та розуміння його мотивації та поведінки до, під час та після вчинення кримінального правопорушення;
- висунення окремих версій (щодо особи злочинця, його поведінки, мотивів, зв'язків із жертвою, місця переховування тощо);
- попередження вчинення злочинцем нових кримінальних правопорушень;
- вжиття заходів задля затримання злочинця «на гарячому» при спробі вчинення нового кримінального правопорушення;
- якісного моделювання та управління при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій;